

בית המדרש "תורת דוד"
ע"ש הגה"צ רבי דוד בר חן זצ"ל - רבה של שדרות,
והרבנית רות בר חן ע"ה

"תורת דוד"

השיעור השבועי

פרשת עקב תש"פ

(שנה ד', גליון 156)

שיעורי הרב אליהו בר חן

e0527191965@gmail.com | 052-719-1965

זמני כניסת ויציאת השבת:

רבינו תם:	יציאה:	כניסה:	
20:47	20:09	18:55	ירושלים:
20:44	20:11	19:10	תל אביב:
20:47	20:12	19:03	חיפה:
20:46	20:10	19:12	באר שבע:

הלימוד, מוקדש לרפואתם השלימה, של:

שושנה סולטנה בת מרים

איילה בת נעמי

אמירה בת נעמי

חנה בת זוהרה

שרה בת סוליקא

דינה בת סוליקא

אסתר בת תמר

יוסף דהאן בן רחל

רפאל פנחס בן מרים רמו

משה בן אסתר

חיים נתן צבי בן שרה

מאיר בן נעמי

דב לוסטרניק בן אביבה

משה חיון בן כוכה

פרשת עקב התש"פ

"הביטו אל צור חצבתם"

א. "וידעת כי יהוה אלהיך הוא האלהים, האל הנאמן, שמר הבְּרִית והחֶסֶד לאהביו ולשמרי מצותיו, לאַלֶּף דור. ומשֶׁלֶם לְשִׁנְאֵיו אֶל פְּנֵי לְהַאֲבִידוֹ, לֹא יֵאָחֵר לְשִׁנְאוֹ, אֶל פְּנֵי יִשְׁלֵם לוֹ. וְשִׁמְרַתְּ אֶת הַמִּצְוָה וְאֶת הַחֻקִּים וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים, אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה, הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם", (סוף פרשת "ואתחנן". דברים, ז', ט' - יא').

"והינה עקב תשמעון את המשפטים האלה, ושמרתם ועשיתם אתם, ושמר יהוה אלהיך לך את הבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד - אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם", (פסוק ראשון דפרשתו. דברים, ז' - יב').

"שמעו אלי רדפי צדק, מבקשי יהוה, הביטו אל צור חצבתם, ואל מקבת בור נקרתם. הביטו אל אברהם אביכם, ואל שרה תחוללכם, כי אחד קראתיו, ואברכהו וארבהו. כי נחם יהוה ציון, נחם כל חרבתייה, וישם מדברה כעֶדֶן, וערבתה כגן יהוה, ששון ושמחה ימצא בה, תודה וקול זמרה", (הפסוק פרשתו. ישעיה, נא', א' - ג').

ב. על הפסוק האמור בסוף פרשתו "ואתחנן", "ושמרת את המצוה ואת החקים ואת המשפטים, אשר אנכי מצוה, היום לעשותם",

כתב רבינו¹ הרי"ח הטוב זיע"א, וז"ל:

"ידוע, תרי"ג מצות, הם שלשה מינים,

יש נקראים 'חוקים' - שאין להם טעם, ואין השכל מחייב אותם,

ויש נקראים 'מצות' - בסתם, שיש להם טעם, אך אין השכל מחייב אותם, שאם

לא ציוונו ה' יתברך, לא היינו עושים אותם מדעתנו,

¹ בספרו הקדוש "בן איש חי", שנה ראשונה, בהקדמתו להלכות פרשת "ואתחנן".

ויש נקראים 'משפטים' - שיש להם טעם, והשכל מחייב אותם, שגם אם לא היינו מצווים מאת השם יתברך, היינו מחויבים לקיימם מדעתנו. וידוע, דאי אפשר לאדם אחד, לקיים כל התרי"ג מצות בפועל, אך על ידי המחשבה, שהוא יושב ומצפה - אימתי תבוא לידי מצוה זו ואקימנה - או, הלואי שהייתי שייך במצוה זו ואקימנה - נחשב לו בזה, כאילו קיים כולם. ולפי זה, אפשר - שביום אחד, יקיים האדם כל תרי"ג מצות - אם יהיה מחשב על כל מצוה בפני עצמה. וזהו שכתוב 'ושמרת את המצוה' - מלשון ² 'ואביו שמר את הדבר' - שתהיה מְצַפָּה, למין הנקרא בשם 'מצוה' בסתם, ולמין הנקרא בשם 'חוקים', דאלו, הם כללות כל תרי"ג מצות, הנה, בזה תרוויח, אפילו 'היום' הזה, כלומר ביום אחד בלבד - נחשב לך, כאילו עשיתם בפועל".

ג. בי"לקוט שמעוני" ³, מצינו:

² בפרשת "וישב", בענין חלומותיו של יוסף הצדיק ע"ה, נאמר (בראשית, לז' - יא'):

"וַיִּקְנָאוּ בוֹ אָחָיו, וְאָבִיו שָׁמַר אֶת הַדָּבָר",

וביאר בזה רש"י הקדוש, וז"ל:

"שמר את הדבר' - היה ממתין ומצפה מתי יבא".

³ בפרשתו, רמז תתמו', משם המדרש תנחומא.

"והיה עקב תשמעונו' - זה שאמר הכתוב (תהילים, מטי' - וי'), 'לְמָה אֵיךָ בְיָמֵי רָע,
עוֹן עֲקָבֵי יִסּוּבְנֵי,
אמר דוד,
רבונו של עולם -

איני מתירא מן המצות חמורות שבתורה, מפני שהן חמורות,
אבל, מתירא אני מפני הקלות, שמא עברתי עליהם, מפני שהם קלות,
לכך נאמר, 'והיה עקב תשמעונו'. אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, רבש"ע, 'גם
עבדך נזָהר בָּהֶם, בְּשִׁמְרָם עֲקָב רַבִּי⁴."
עקב הוא קצה הַרְגָל,
העקב, רומסת ודורסת מבלי משים.
ולפיכך, נתיירא דוד הע"ה,
כי יש מצוות, ויש מצוות.
מצוות החמורות, חומרתן, נותנת שיזהרו בהם,
מצוות הקלות, קולתן, נותנת שיזלזלו בהם.
אולם, רצון הבורא יתברך, שלא נחשב כלל וכלל, מה קל ומה חמור,
אלא, "הוי זהיר במצווה קלה כבחמורה",
ולפיכך, נזהר דוד הע"ה בדבר זה, וקיימו בעצמו.
והנה, כתב רש"י, וז"ל:

"והיה עקב תשמעונו' - אם המצוות הקלות שאדם דש בעקביו, תשמעונו,
יושמר השם' - ישמור לך הבטחתו".
כלומר, שרצונו של ה' יתברך, הוא,
לבלתי נחשב את שכר המצוות,

⁴ שם, פסוק יב'.

וכשננהג כך, אזי, "וְשָׁמַר יְהוָה אֶלְהֵיךָ לְךָ אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד - אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתָּיִךְ".

באופן:

שאת המילה "עֵקֵב", ביאר רש"י הקדוש מלשון "עֵקֵב".

ד. והנה, יעויין בדברי הרמב"ן זיע"א, שביאר את המילה "עֵקֵב", מלשון "יען",

וכפי שמצינו אצל יצחק אע"ה (בראשית, כו', ב' - ה'):

"וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה, וַיֹּאמֶר אֵל תֵּרַד מִצְרַיִמָּה, שָׁכֵן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיךָ. גֹּר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת, וְאָהֳרָה עִמָּךְ, וְאַבְרָכְךָ, כִּי לְךָ וּלְזֶרְעֶךָ אֶתֶּן אֶת כָּל הָאֲרָצַת הָאֵל, וְהַקְּמַתִּי אֶת הַשֶּׁבַע, אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ. וְהִרְבִּיתִי אֶת זֶרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם, וְנָתַתִּי לְזֶרְעֶךָ אֶת כָּל הָאֲרָצַת הָאֵל, וְהִתְבָּרְכוּ בְּזֶרְעֶךָ כָּל גּוֹיֵי הָאֶרֶץ. עֵקֵב אֲשֶׁר שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקֶלְי, וַיִּשְׁמַר מִשְׁמֵרְתִּי, מִצּוֹתַי, חֻקוֹתַי וְתוֹרֹתַי",

דהיינו:

שְׁהִשְׁכַּר שִׁיקְבַל יִצְחָק אַע"ה, הוּא מַחֲמַת קִיּוּם וּשְׁמִירַת הַמִּצְוֹת שֶׁל אַבְרָהָם אַע"ה.

וכן הוא בפסוק האמור בפרשתן:

שְׁהִיּוֹת וּבִסוּף פֶּרֶשֶׁת "וְאַתְחַנֵּן" מִצִּינוּ -

"וְשִׁמְרַתְּ אֶת הַמִּצְוָה וְאֶת הַחֻקִּים וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים, אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה, הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם",

ממילא, כאשר יקיים האדם את מצוותיו של ה' יתברך,

אזי, "וְשָׁמַר יְהוָה אֶלְהֵיךָ לְךָ אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד - אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתָּיִךְ".

ובטעם הדבר, שלא הסכים רש"י הקדוש לפירושו של הרמב"ן, ביאר רבינו ה"כלי יקר", כדלהלן:

דהנה, בפסוק האחרון של פרשת "וְאַתְחַנֵּן", לגבי שמירת וקיום המצוות,

הזכירה התורה, את ג' סוגי המצוות -
מצוות, חוקים, ומשפטים.

וממילא, אם הפסוק הראשון של פרשתו, היה כהמשך לאותו הפסוק -
מדוע לא הוזכרו בו, גם מצוות וחוקים.

ואם אמרה התורה, "וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמָעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה" -
ב-ל-ב-ד,

משמע, שאין פסוק זה מהווה כהמשך לסוף הפרשה הקודמת - "ואתחנן",
אלא, שהוא עניין חדש, הקשור אך ורק לאותם המצוות שהאדם דש בעקביו.
ובאמת, שהרמב"ן הרגיש בקושיא זו,
ותירץ על כך:

שבכוונה כתבה התורה "משפטים",

כיוון שפעמים נוטה האדם שלא לקיימם -

וזאת, על ידי, שְׁמַגְלָה חֻמְלָה לא נכונה, על ברואיו של הקב"ה -

וכגון, שמרחם על מי שצריך להרוג, ומקרב את מי שצריך לרחק,

ובכך, אינו מקיים את המשפטים כתיקונם,

וממילא, שבקיום ה"משפטים" כתיקונם, כלולים כל מצוותיו של הקב"ה.

ה. בתלמוד ירושלמי (קידושין, פ"ד ה"א), מצינו:

"אמר דוד, ג' מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל

רחמנין, ובויישנין, וגומלי חסדים.

רחמנין, מניין (דברים, יג' - יח'), ונתן לך רחמים'.

בוויישנין, מנין (שמות, כ' - יז'), 'ובעבור תהיה יראתו על פניכם', זה סימן לבויישן
שאינו חוטא -

וכל שאין לו בושת פנים, דבר בריא שלא עמדו אבותיו על הר סיני.

וגומלי חסדים, מנין (דברים, ז' - יב'), 'ושמר י"י אלהיך לך את הברית ואת החסד'."

והנה, הראייה לעניין גומלי חסדים, היא, מהפסוק הראשון של פרשתן.

ובעניין זה, נתקשה⁵ מו"ר מרנא ר' חיים ליב הלוי שמולאביץ זיע"א:

"ותמוה, דפשט הכתוב, מורה, שהקב"ה יתנהג עם ישראל במידת החסד,

והיכן מרומז כאן, שמידת החסד נטועה בישראל."

והנה, עשר שמות, היו לו למשה רע"ה,

וכפי שמצינו בדברי רבותינו ז"ל (ויקרא רבה, פרשה א', ג'):

"יָרֵד -

שְׁהוֹרִיד אֶת הַתּוֹרָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה ...

שְׁהוֹרִיד אֶת הַשְּׂכִינָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה ...

לְשׁוֹן מְלוּכָה.

אָבִי גְדוֹר -

הַרְבֵּה גּוֹדְרִין עִמָּדוֹ לְיִשְׂרָאֵל, וְזֶה הָיָה אָבִיהֶן שֶׁל כָּלֵן.

חֶבֶר -

שְׁחַבֵּר אֶת הַבָּנִים לְאֲבִיהֶן שְׁבַשְׁמִים ...

שְׁהַעֲבִיר הַפְּרָעָנִיּוֹת מִלְּבוֹא בְּעוֹלָם.

אָבִי סוּכּוֹ -

שְׁהָיָה אָבִיהֶן שֶׁל נְבִיאִים, שְׁסוּכִים בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ ...

לְשׁוֹן עֲרָבֵי הוּא, בְּעֲרָבִיא קוֹרִין לְנְבִיא סְכָא.

יְקוּתִיאֵל -

שְׁעַשֶּׂה אֶת הַבָּנִים מְקוּיִן לְאֲבִיהֶם שְׁבַשְׁמִים.

⁵ בספר "שיחות מוסר", מאמר ס', עמודים רנד-ה'.

אָבִי זְנוּחַ -

שְׁהִיָּה אָב לַמְזַנְיָחִים, שְׁהִזְנִיחוּם מֵעֲבוּדָה זָרָה.

טוֹבִיָּה -

הָדָא הוּא דְכָתִיב (שמות, ב' - ב'), 'וַתִּקְרָא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא', כִּי טוֹבִיָּה הוּא.

שְׁמֵעָה -

שְׁשָׁמַע יְהוָה תַּפְּלָתוֹ.

לְוִי -

עַל עֶקֶר מִשְׁפַּחָתוֹ.

וּמִשָּׁה, הָרִי עֲשֶׂרָה.

אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה -

חֲיִיד מִכָּל שְׁמוֹת שְׁנִקְרָאוּ לָךְ, אֵינִי קוֹרָא אוֹתְךָ אֶלָּא בְּשֵׁם שְׁקִרְאַתְךָ בְּתִיָּה בַת פְּרָעָה (שמות, ב' - י'), 'וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מִשָּׁה'."

ובדבר זה, יש לעמוד ב-ב' קושיות:

א. מפני מה, בחר הקב"ה, בשם שקראתו בתיה בת פרעה,

והלא, היו לו למשה רע"ה, שמות רבים, המבטאים יותר את גודל מעלתו וקדושתו.

ב. בפסוק המלמדינו את קריאת השם על ידי בתיה בת פרעה, מצינו (שמות, ב' - י):

"וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד, וַתִּבְאֶהוּ לְבַת פְּרָעָה, וַיְהִי לָהּ לְבֵן, וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מִשָּׁה, וַתֹּאמֶר, כִּי מִן הַמַּיִם מְשִׁיתָהוּ",

והמתבונן בפסוק זה, יראה, שאין שמו של משה רע"ה, מורה על גדלותו -

אלא, אך ורק על גדלותה של בתיה, שהצילתו.

וביאר בזה מו"ר מרנא ר' חיים ליב הלוי שמולאביץ זיע"א:

"כי משייתו של משה מן המים, היתה, על ידי מסירות נפשה של בתיה, שעברה על מצוות אביה כדי להציל נפש,

וכיוון שהצלת משה, היתה, על ידי מעשה שנעשה במסירות נפש -

נכנס כוח זה של מסירות נפש, בגופו ובנפשו של משה רע"ה,

וכוח מסירות הנפש שהיה למשה רבינו, היה על ידי מסירות הנפש של בתיה בת פרעה,

ולכן מתייחס השם 'משה', לעצם מהותו של משה".

ולפי זה, ביאר רבינו זיע"א, את עניין הראיה שהביאו רבותינו ז"ל, לכך שעם ישראל הינם גומלי חסדים, וכדלהלן:

"שמתוך שהקב"ה נוהג עם ישראל במידת החסד,

נספגת מידה זו, בתוך ליבם של ישראל,

ונמצא, שעל ידי הנהגת הקב"ה עם ישראל במידת החסד -

הוא נותן להם במתנה את מידת החסד".

1. בריש פרשת "נח", הפליגה התורה בשבחו של נח, ש-חי בדור שלא היה לו זכות קיום כלל ועיקר,

עד כדי כך, שדן הקב"ה את כל הדור כולו, לכליה.

והנה, על הפסוק (בראשית, ז' - ז'), "וַיִּבֶא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי בָנָיו אִתּוֹ - אֵל הַתֵּבָה, מִפְּנֵי מִי הַמַּבּוּל",

כתב רש"י, וז"ל:

"נח - מקטני אמנה היה,

מאמין, ואינו מאמין שיבא המבול, ולא נכנס לתבה - עד שדחקהו המים".

והקשה בזה מו"ר מורינו הגר"ש פרשה שליט"א:

דאחר שבנה נח את התיבה - משך קכ' שנים, ומסר נפשו על קדושת ה', היאך שייך לומר שמקטני אמנה היה.

וביאר בזה :

ד-נח היה מאמין בהקב"ה, בידיעה בלבד, ולא בחוש,
והיינו, שהאמין נח במציאות הקב"ה, ולכך בנה תיבה,
אך היות ולא היתה אמונה זו "בחוש" - לא נכנס אל התיבה.

ומשל למה הדבר דומה:

למלך שהוציא כרוז, שכל אשר ימצא ביום פלוני במקום פלוני יהרג,
דמי שאמונתו במלך בחוש, יברח באותו הרגע,

אך מי שאמונתו במלך בידיעה, יחכה לראות האם יקיים המלך את דברו.

והנה מצינו בדברי רבותינו ז"ל⁶, שכאשר שיבר משה רע"ה את הלוחות, עשה קל
וחומר -

ומה פסח שהוא אחד מ-תריגי מצוות, אמרה התורה⁷, "כָּל בֶּן נֶכֶר לֹא יֹאכַל בּוֹ".
כאשר התורה כולה כאן, וישראל כולם מומרים, על אחת כמה וכמה.

והדבר צריך ביאור, דאחר שאמר הקב"ה למשה רע"ה (שמות, לבי - ז'), "לָךְ רַד כִּי
שָׁחַת עַמְּךָ",

מפני מה, הוריד משה רע"ה את הלוחות לארץ.

וביאר בזה המהרש"א (יבמות, סבי ע"א), משם רבינו יוסף אלבו (בעל "העיקרים").
מאמר ד', פרק טו(י), וז"ל:

"שהדבר הנראה לעינים, מצער אדם צער גדול, יותר מהידיעה,

שהאדם יותר מתפעל מהמורגש בחוש, יותר ממה שיתפעל מהנודע באמיתות".

והוא מעין היסוד המתבאר לעיל.

וכעין זה, מצינו במסכת ברכות (כח' ע"ב):

⁶ שבת, פז' ע"א. יבמות, סב' ע"א.

⁷ שמות, יב' - מג'.

"כשחלה רבי יוחנן בן זכאי, נכנסו תלמידיו לבקרו ...

אמרו לו, רבינו, ברכנו,

אמר להם, יהי רצון, שתהא מורא שמים עליכם - כמורא בשר ודם,

אמרו לו תלמידיו, עד כאן?

אמר להם, ולואי תדעו, כשאדם עובר עבירה - אומר שלא יראני אדם".

והביאור בזה :

שבשעה שעובר האדם עבירה, הוא מאמין בהקב"ה - באותה השעה - בידיעה בלבד, אך לא בחוש,

וזה מה שבירך ריב"ז לתלמידיו, שיזכו להגיע לידי אמונה בחוש, ובכך ימנעו מן החטא.

ז. והנה, מצינו בדברי רבותינו ז"ל, כמה דעות, באיזה גיל הכיר אברהם אע"ה - את בוראו, וכדלהלן :

א. במסכת נדרים (לבי ע"א), מצינו :

"בן שלוש שנים הכיר אברהם את בוראו".

ב. בפסיקתא רבתי (פרק כא', א'), מצינו :

"בן חמישים שנה הכיר אברהם את בוראו".

ג. עוד מצינו בפסיקתא הנ"ל :

"בן ארבעים ושמונה הכיר אברהם את בוראו".

ד. בפ"א מהלכות עבודה זרה ה"ג, כתב הרמב"ם, וז"ל :

"ובן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו".

ומכל מקום, תכלית העניין מבואר ברמב"ם (הנ"ל, הלכות א' ב' ג'), וז"ל :

"בְּיָמֵי אָנוּשׁ, טָעוּ בְּנֵי הָאָדָם טְעוֹת גְּדוֹל וְנִבְעָרָה ...

וזו היתה טעותם. אמרו, הואיל והאלהים ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם ... ראויין הם לשבחם ולפארום ולחלק להם כבוד ...

ואחר שארכו הימים, עמדו בבני האדם נביאי ראשון שקר ... והתחילו על דרך זו לעשות צורות בהיכלות ותחת האילנות ובראשי ההרים ועל הגבעות ... ועל דרך זה היה העולם הולך ומתגלגל -

עד שנולד עמודו של עולם והוא אברהם אבינו.

כיון שנגמל איתו זה, התחיל לשוטט בדעתו, והוא קטן,

והתחיל לחשב ביום ובלילה,

והיה תמה, היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד, ולא יהיה לו מנהיג, ומי יסבב אותו. כי אי אפשר שיסבב את עצמו ...

וכן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו,

כיון שהכיר וידע, התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים, ולערך דין עמהם, ולומר, שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה ...

והתחיל לעמד ולקרא בקול גדול לכל העולם, ולהודיעם, שיש שם אלוה אחד לכל העולם, ולו ראוי לעבד,

והיה מהלך וקורא ומקבץ העם, מעיר לעיר, ומממלכה לממלכה, עד שהגיע לארץ כנען ...

עד שנתקבצו אליו אלפים ורבבות, והם אנשי בית אברהם, ושתל בלבם העקר הגדול הזה".

והקשה הראב"ד, וז"ל:

"אמר אברהם, יש אגדה⁸ בן שלש שנים. שנאמר (בראשית, כו' - ה'), 'עקב אשך שמע אברהם בקליי, מנין עק"ב",

והיינו, שבגיל ג' שנים, הכיר אברהם אע"ה את הקב"ה,

⁸ כדמצינו במסכת נדרים (לב' ע"א).

ואם כן, אם הכיר אברהם אע"ה במציאות הבורא משעה שנגמל, היאך כתב -
שהיה אז בן ארבעים שנה.

ברם, ע"פ דברינו, הדברים יהיו מיושבים הפלא ופלא:

דאפשר, שהכיר אברהם אע"ה את בוראו מזמן שנגמל, אך היה זה אמונה
בידיעה,

ורק מגיל ארבעים, הכיר את בוראו באמונה בחוש.

ח. על הפסוק (שמות, יד' - יג'), "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם, אֵל תִּירְאוּ, הִתְיַצְבוּ
וְרֵאוּ אֶת יְשׁוּעַת יְהוָה, אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם, כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם -
לֹא תִסְפוּ לְרָאֹתָם עוֹד עַד עוֹלָם",

כתב הרש"ר הירש, וז"ל:

"התיצבו וראו ... התיצבו בעמידה שיש עמה ציפיה; וכמו שם, כן גם כאן -
מתיצב האדם בידיעה שאין בידו לעשות יותר מאשר לבטוח בישועת ה' ולצפות
ולראות, כיצד ובמה יעשה את הישועה.

הפעולה היחידה הנדרשת מן האדם ברגע גדול כזה היא ל"התיצב",

פעולה המופנית אל פנימיותו, ("יצב" = "ישב" ⁹ עם האות צ') -

המביאה את האדם למצב של מנוחה ולעמדה של ציפיה שקטה".

דהיינו,

שבזמן שהאדם מקווה אל הקב"ה -

ומשליך אל הקב"ה את צרותיו וצרכיו -

אזי, מובטח הוא שיראה בישועת ה'.

⁹ הוא ע"פ מה שכתב ב"זוהר הקדוש" (פרשת פנחס, דף רכח' ע"א, ברעיא מהימנא), וז"ל:

"א-ח-ה-ע, בגרון. ב-ז-מ-ף, בשפון. ג-י-כ-ק, בחיך. ד-ט-ל-נ-ת, בלישנא. ז-ס-ר-ך, בשינים". והם אותיות מתחלפות.

ולפי זה, אפשר לבאר את הפסוק הפסוק (שמות, ב' - ד') "וַתִּתְּצַב אֶחָתוֹ מֵרַחֵק, לְדַעַה מַה יַעֲשֶׂה לּוֹי",

מכיוון שכאשר כתוב "וַתִּתְּצַב", הוא מלשון "וַתִּשָּׁב".

שהיתה מרים באותה שעה, מאמינה - יושבת וממתנת לראות את הגשמת נבואתה.

ולאור המבואר, אפשר:

דְהַמִּילָה "הַתִּצְבּוּ", האמורה בעניין קריעת ים סוף,

היא ציווי מאת הקב"ה, שיפסיקו להאמין בו, אמונה בידיעה,

אלא, שיתחילו לעובדו, אך ורק באמונה בחוש -

ולפיכך, כאשר קפצו לתוך המים, נבקעו המים.

והמילה "וַתִּתְּצַב", האמורה אצל מרים הנביאה,

היא גם כן מאותו עניין,

שכאשר השליכה מעל עצמה את כל מחשבותיה,

והאמינה בהקב"ה, אך ורק באמונה בחוש,

ועמדה בציפייה, לראות היאך מתקיימים מצוותיו של הקב"ה,

זכתה וראתה בקיום הדבר.

ט. על הפסוק "עֲקֹב אֲשֶׁר שָׁמַע אֲבִרָהִם בְּקִלִּי, וַיִּשְׁמַר מִשְׁמֵרָתִי, מִצּוֹתַי, חֻקּוֹתַי וְתוֹרָתַי",

כתב רש"י הקדוש, וז"ל:

" וַיִּשְׁמַר מִשְׁמֵרָתִי - גְזֵרוֹת לְהִרְחִיקָה עַל אֲזָהָרוֹת שְׁבִתוֹרָה ...

'מצותי' - דְבָרִים שֶׁאֵלּוּ לֹא נִכְתְּבוּ, רֵאוּיִן הֵם לְהַצְטוּת ...

'חֻקּוֹתַי' - דְבָרִים שִׁיצַר הִרַע וְאוֹמוֹת הָעוֹלָם מְשִׁיבִין עֲלֵיהֶן ...

'וְתוֹרָתַי' - לְהַבִּיא תוֹרָה שֶׁבַע לְפָה, הִלְכָה לְמֹשֶׁה".

והיינו, שקיים אברהם אע"ה, את כל התורה כולה, על כל חלקיה, דקדוקיה
ופרטיה,

וכמבואר במסכת יומא (כח' ע"ב).

ולאור המבואר, אפשר:

ש"עֲקֵב אֲשֶׁר שָׁמַע אֲבְרָהָם בְּקִלְיִי", הוא מגיל ג' שנים, וכפי שהביא הראב"ד
מדברי הגמרא בנדרים,

משום שבאותה העת, היתה אמונתו בהקב"ה, אמונה בידיעה.

ברם, כאשר גדל עוד ועוד בעבודת ה', עד שהפך את אמונתו לאמונה בחוש,

אזי, מעצמו, "וַיִּשְׁמַר מִשְׁמֶרְתִּי, מִצֹּתִי, חֻקֹּתַי וְתוֹרָתִי" -

והיינו, שעשה משמרת למשמרתו של הקב"ה.

ובאופן, שהדברים תואמים הפלא ופלא, בין לפירוש רש"י, ובין לפירוש הרמב"ן.

לפירוש רש"י:

דברים שאדם דש בעקביו, מגלים, על אדם שכל אמונתו בהקב"ה, היא אמונה
בידיעה,

ולפיכך, אומר משה רע"ה לעם ישראל -

תנאי הדבר, שישמור לכם הקב"ה את בריתו -

הוא, אך ורק על ידי שיאמין האדם בהבורא ית"ש, באמונה בחוש.

ולפירוש הרמב"ן:

"עֲקֵב", הוא מלשון פְּעֵבֹר, ומלשון שכר,

והיינו, שעל ידי שמירת ה"משפטים", יזכה האדם לשכר מן הבורא ית"ש,

כי קיום ה"משפטים", שבני האדם נוטים לזלזל בהם, וכפי שביאר הרמב"ן -

כוללים בתוכם, את קיום כל המצוות כולם,

וזאת, יכול לקיים, רק האדם אשר אמונתו בהקב"ה, היא, אמונה בחוש.

וכמו כן, יובן אל נכון, מדוע נקרא משה רע"ה בשם שקראתו בתיה:
דנקרא כן, על שם אשה צדקת, שהאמינה בבורא עולם בחוש,
ואע"פ, שפרעה אביה הוא, וגזר שְׁמַד על כל ילדי עם ישראל,
בכל זאת, לא מנעה עצמה מלטפל בו,
וכוח זה, נטמן בו במשה רע"ה -
כי רק המאמין בהקב"ה בחוש, יכול להנהיג את כלל ישראל.

והנה, על הפסוק "וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן", מצינו מדרש פליאה:
"וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן", הדא הוא דכתיב (תהילים, קכו' - ו'), 'הַלּוֹךְ יֵלֵךְ וּבָכָה
נִשְׂא מִשְׁךְ הַזָּרַע - בֹּא יְבוֹא בְרִנָּה נִשְׂא אֱלֻמְתָּיו' ¹⁰."

¹⁰ בביאור פסוק זה, שמעתי מסבי מו"ר הגה"צ רבי דוד בר חן זיע"א, שפסוק זה מדבר בלומדי התורה,
וכדלהלן:

דהנה, ישנם ב' סוגי אנשים הלומדים תורה -

ישנם את אלו הלומדים "בשמחה",

וישנם את אלו הלומדים "בעצב" -

שלומדים את התורה הקדושה, אך ורק מחמת הפחד מן הקב"ה.

ולעתיד לבוא, נותן הקב"ה שכר לאלו ואלו.

מי שלמד את התורה בעצב -

יקבל שכר, אך בבחינת "הלוך ילך ובכה נשא משך הזרע" -

דהיינו, שכר מועט.

ברם, מי שלמד את התורה בשמחה -

יקבל שכר בבחינת "בא יבוא ברנה נשא אלמתי" -

דהיינו, שכר מרובה.

ונאים הדברים לדורשם,

אשר למד ולימד כל חייו את תורת ה' בשמחה -

אף כאשר נתייטר בייסורים קשים ומרים.

עוד מדרש פליאה, מצינו:

"ישראל, אינם יודעים שכר המגיע להם עבור נקיות המנעלים בערב שבת,

שנאמר (שיר השירים, ז' - ב'), 'מה יפו פְּעָמֶיךָ בְּנִעְלִים בַּת נְדִיב'.

הדא הוא דכתיב (ישעיה, כב' - יב'), 'וַיִּקְרָא ה' צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לְבָכִי וּלְמִסְפָּד
וּלְקִרְחָה וּלְחָגֵר שֶׁק'".

ו-ב' מדרשים אלו, אומרים דְּרָשׁוּנֵי וְחִיו.

וידוע לבאר בזה, משמו של ה"א"והב¹¹ ישראל" מאפטא זיע"א -

בהקדם משל:

לעני שהיה מהלך בדרך, והגיע להר אחד שהיו בו אבנים יפות,

ולקח מאותו ההר מעט אבנים, והניחם בתרמילו.

כיוון שהכביד עליו משאו, השליך את האבנים והמשיך ללכת.

וכשהגיע למקום ישוב, ורצה לאכול באכסניה, חיפש בתרמילו אחר איזו פרוטת
נחושת, בכדי לקנות בה אוכל, ולא מצא.

אולם, בירכתי התרמיל הבחין העני באבן קטנה ויפה -

ששכח להשליכה בדרך, והוציאה.

כשראה זאת בעל האכסניא, שאלו, "מה זה בידך",

ענה העני, "אבן".

והנה, בעל האכסניא, שהבין קצת בערכם של אבני חן, הביא את העני אל סוחר
אבנים טובות,

כשראה הסוחר את האבן, הציע בעבורה אלף רובל.

והנה, העני שלא שמע וראה סכומים כאלו מעולם, מיד נעתקו המילים מפיו,

¹¹ הגה"ק רבי אברהם יהושע העשיל זיע"א מאפטא.

כך הובא בגליון "אוצר פניני החסידות", לפרשת "עקב" תשע"ז.

משראה זאת הסוחר, חשב, שהעני יודע את ערכה האמיתי של האבן -
ולפיכך, הכפיל את המחיר.

נפל העני לארץ, ומרט את שערות ראשו ופרץ בבכי מר,

כשהשיבו הסובבים את רוחו, אמר להם -

"הלא תרמילי היה מלא באבנים גדולות ונפלאות כאלו,

ואני, השלכתי אותן ככלי אשר אין בו חפץ,

אם בשביל רסיס אבן זה, אקבל אלפיים רובל, כמה היו שוות האבנים הגדולות
והכבדות".

והנמשל, הוא:

שבשעה שיבוא האדם לישיבה של מעלה, אחר מאה ועשרים שנותיו,

ולא תהיה בידו אלא מצוה זו שניקה את נעליו בערב שבת -

ויראה עד כמה גדול הוא השכר, על מעשה פעוט שכזה -

"מֶה יָפוּ פְעָמֶיךָ בְּנַעֲלִים",

הרי, שמיד הוא יפרוץ בזעקה גדולה ומרה, על המצוות הגדולות והנכבדות
שהשליך אחרי גוו -

"וַיִּקְרָא ה' צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לְבָכִי וּלְמִסְפָּד וּלְקִרְחָה וּלְחֶגֶר שֶׁק".

ולאור המבואר, יתיישבו גם כן, דברי המדרש פליאה הראשונים:

שכן, על ידי שבעולם הזה, האדם דש בעקביו, על המצוות הקלות -

יבכה, כשיראה את השכר שיתן הקב"ה בעבורם לשומרי מצוותיו.

והנה, המשל והנמשל שהובאו כעת בדברינו, הינם, גם כן מעניין אמונה בידיעה
ואמונה בחוש:

כי האיש במשל, האמין למה שראה בעיניו, אמונה בידיעה בלבד,

ולפיכך, לא חש לדבר, ולא אגר בשקו עוד ועוד אבנים טובות.

וכמו כן, בעניין הנמשל -

לעתיד לבוא, כשיראה לנו הקב"ה שכרן של מצוות, מיד נבין, שלא האמנו בו
אמונה בחוש,

ולפיכך, לא קיימנו את כל מצוותיו כתיקונם.

והוא מוסר השכל, גדול עד למאוד.

ובאמת, שדבר זה, כתוב בצורה מפורשת, בהפטרת פרשתן (ישעיה, נא', א' - ג'),
וכדלהלן:

"שָׁמְעוּ אֵלַי רְדֹפֵי צֶדֶק, מִבְּקֵשֵׁי יְהוָה, הַבִּיטוּ אֶל צוֹר חֲצַבְתֶּם, וְאֶל מְקַבְּת בּוֹר
נִקְרַתֶּם. הַבִּיטוּ אֶל אַבְרָהָם אֲבִיכֶם, וְאֶל שָׂרָה תְּחוּלְלֶכֶם, כִּי אָחַד קָרַאתִיו,
וְאַבְרָכְהוּ וְאַרְבְּהוּ. כִּי נַחֵם יְהוָה צִיּוֹן, נַחֵם כָּל חֲרַבְתִּיהָ, וַיִּשֶׂם מִדְּבָרָהּ כְּעֵדוֹ,
וְעֲרַבְתֶּיהָ כְּגֹן יְהוָה, שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה יִמְצָא בָּהּ, תוֹדָה וְקוֹל זִמְרָה",

והוא, גילוי נפלא מהנביא ישעיה:

שהרוצה להתעלות, ולהיות מבקש ה',

עליו להתבונן במעשיו והנהגותיו של אברהם אע"ה,

אשר כל אמונתו בהבורא ית"ש, היתה אמונה בחוש,

ולא אמונה בידיעה בעלמא,

וממילא, כשיעשה זאת האדם, יזכה לנחמה ולששון ושמחה, מהבורא ית"ש.

יתן ה' יתברך, שנהיה מן הזוכים לזה. אמן.

יומא דהילולא - שני - יג' אב

רבינו נתן נטע שפירא זיע"א – ה"מגלה עמוקות".

נולד : בערך בשנה שמ"ה (1584 למניינם),
נפטר : יג' באב שצ"ג (1633 למניינם) - בן 49 שנים.

מתולדות חייו :

רבי נתן נטע, נולד בעיר הורודנא, שבפולין,
כשבע שנים אחר פטירת סבו רבי נתן נטע שפירא הראשון (בעל "האמרי שפרי"),
שייחוסו הגיע עד לרש"י הקדוש.
בבגרותו, עבר לעיר קזימייז' שעל יד קרקוב, שם אף נישא.
בצעירותו, למד גם פילוספיה, אסטרונומיה ודקדוק,
וכמו"כ, ניהל את בית הכנסת בעיר קזימייז'.
בשנת שע"ז (1617 למניינם), בהיותו בן 31 שנה בלבד, נתקבל לראשות הישיבה
בעיר קרקוב, וכן לדרשן,
וזאת, במקום המקובל רבי משה מרדכי מרגליות, ממנו למד את תורת הקבלה.
את כל משרותיו הציבוריות, עשה בחינם,
ואת פרנסתו, סיפק לו חמיו - משה יעקובוביץ ז"ל.

על מצבתו נכתב :

"פה נטמן, איש א-לקי קדוש, מן הקדמונים,
מגלה עמוקות ורזין ומטמונים,
הוא שאומרים עליו, שדיבר איתו אליהו פנים אל פנים".

מצאצאיו, היו גדולי תורה, וענקי החסידות, ובהם:

רבי יהונתן אייבשיץ,

רבי ליבר הגדול מברדיטשוב,

רבי פנחס (שפירא) מקוריץ,

רבי מרדכי מנשכ"ז,

רבי מנחם מנדל מרימנוב,

המהר"ל צינץ,

ה"דברי חיים" מצאנז,

רבי מאיר שפירא מלובלין (מייסד הדף היומי),

רבי שלמה הכהן מראדומסק,

זכותם תגן עלינו.

מספריו:

כאלף פירושים! על אות אלף זעירא של "ויקרא",

פירוש על ספר הזוהר,

חידושי "אנשי שם" על רבינו הרי"ף,

ספר "מגלה עמוקות" על חמישה חומשי תורה,

ספר "מגלה עמוקות" בן 252 פירושים על תפילת משה רבינו בפרשת ואתחנן -
"אעברה נא".

ע"פ המובא בהקדמה לספרו, התכוון הרב לכתוב על תפילתו של משה רע"ה -
כאלף!! פירושים,

אך לפתע כבה האור בחדרו -

"ויאמר ה' אליו, אל תוסיף עוד לגלות, יותר מ-רנ"ב, ר"ב ל"ך עולות, ולראש
הפסגה עלה" (ע"כ בהקדמה).

זכותו תהא מגן וצינה עלינו ועל כל ישראל.

לזכרון עולם בהיכל ה'

הראשלי"צ הרב אליהו בקשי דורון בן טובה ז"ל •

יצחק (ישראל) אוחנה בן מרים ז"ל •

יעיש זוביב בן מזל ז"ל •

ישראל אביטן בן סוזן ז"ל •

רפאל סיבוני בן גרסיה ז"ל •

~~~

ליליאן דיאמנטה בת עישה ע"ה •

רחל עמוס בת אסתרלייה ע"ה •

רבקה הרוש בת גרסיה ע"ה •

הצדקת ברוריה מויאל בת חוה ע"ה •

אליס חוה עישה לוי בת גרסיה ע"ה •

מזל טוב סיגלר בת זוהרה ע"ה •

עזיזה שטרית בת אסתר ע"ה •

חנה בת ליליאן ע"ה •

